

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

Cap. III. De divortio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

8. At, si impedimentum dirimens fuit ignoratum à sponso, vel ab altero ex ipsis, quid iuris.

Respondeo, cum Sanch. l. c. si ab utroque fuit ignoratum, non amittit medietatem dictam sponfa, quia cum inculpate gravamen pudoris per osculum, vel copulam senserit, non est destrandanda illius compensatione, quæ per dictam dimidietatem donatorum fit. Si item fuit ignoratum à sponfa, quamvis cognitum à sponso, eandem medietatem etiam debet acquirere, quia, pari modo, sine culpa, gravamen passa est. Si denique è contra ignoratum fuit impedimentum à sponso, cognitum autem à sponfa, nihil ipsa acquirere, sed totam sponfalitatem largitatem restituere sponso debet, quia, ut dictum est, culpa sponse favere iura non debent.

9. Nota quartò, ut largitas prædicta habeat effectum transferendi dominium in sponfam medietatis donatorum, satis esse, si dictum osculum, vel copula intervenierit, sive ante dictam largitatem, sive postea; par enim gravamen, & ruborem in utroque tempore patitur Sponfa.

CAPUT III.

De Dissolutione Cohabitationis, & Tori, hoc est, de Divortio.

Explicatis obligationibus conjugum ex eorum conjunctione provenientibus, admonet jam ad ea declaranda procedere, quæ ad eorumdem quasi dissolutionem pertinent, id est, ad divortium, quod jam facio.

§. I. Quid, quod duplex, & quando licitum sit Divortium?

1. Non est hic sermo de dissolutione vinculi matrimonii, de hac enim dictum est *matr. 3.* Sed de ejus dissolutione, quoad torum, & cohabitationem, remanente vinculo. Id, quod valde diversum est, ut ex *ibidem* dictis patet. Separatio autem hæc quoad torum, & cohabitationem, tunc vocatur divortium, quando est perpetuum, juxta Textum, *l. Divortium. ff. de divortio*, in quo dicitur: *Divortium non est verum, nisi, quod animo constituenda perpetua separationis sit.* Nihilominus, si perpetuum non sit, sed ad tempus, vocatur etiam, quamvis minus propriè, divortium.

2. Porro, ut tota ejus tractatio ordine ipso docendi clarior fiat, duo erunt separatim explicanda. Alterum, quando omnia illud licitum sit? sive loquamur de perpetuo, sive temporaneo. Alterum quosnam effectus pariat De quibus distinctionem in paragraphis sequentibus: nunc autem juvabit unum eadem duo sub compendiosa explicatione complecti, ut vno aspectu totam doctrinam mox latius agendam comprehendas.

3. Quoad prius, sic statue: Divortium perpetuum est licitum tantummodo propter adulterium alterius conjugis: Divortium verò ad tempus licitum est propter alias causas quæ in univèrsum ad illam reducuntur, scilicet ad grave periculum, sive animæ, sive corporis, sive famæ: in particulari autem sunt tres hæresis alterius conjugis, sollicitatio ad peccatum, quam alter alteri facit, sive vitia ejusdem. Ratio prædictæ diversitatis est, quia divortium propter adulterium fundatur in eo, quod per illud delictum fides conjugis absolute frangitur, ergo fides illi amplius absolute non debetur. Adde, absolute Christum Dominum ejusmodi separationem concessisse, dum dixit *Matth. 19. Quicumque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, machatur.* Dimissio autem absolute data perpetua est.

4. At verò divortium ad tempus propter tres illas causas fundatur in eo, quod non obligatur quis ad commorandum cum altero, à quo tanta mala patitur, utique, dum illa patitur. Cum ergo, si conjux cum effectu

emendetur, & quando est necessarium, securitatem det, non patitur amplius alter mala illa, obligabitur admittere conjugem, unde fiet, ut divortium perpetuum non sit. Circa causam verò hæresis erit adnotanda quedam distinctio, quam *infra* ponam §. 7. n. 5.

5. Quoad posterius, unus est præcipuus effectus (nam minus principales paulò *inferius* attingentur) ut conjux innocens, postquam legitime diverit, proprio dicto divortio, scilicet perpetuo, possit, si velit, Ordines sacros suscipere, vel solemnem Professionem in Religione, vel votum simplex castitatis in secuso emittere. At, si diverit per divortium impropiè dictum, scilicet ad tempus, hæc non possit. Ratio discriminis est, quia si separatio perpetua est, non habetur, unde impediri possit conjux innocens à susceptione boni alterius status ex se perpetui; Verum, si separatio perpetua non est, habetur, unde impediatur, nam transacto eo tempore, conjux suum conjugem repetere debet. Inducatur autem transisse tempus, quoties emendatur, ut dictum est, conjux. Illud nota, si quando nulla spes adest ejusmodi emendationis, posse innocentem status illos perpetuos suscipere, sed id non est per se ex vi divortii, sed ex vi defectus dictæ spei, ut *infra* explicatius dicendum erit.

Hic veluti in compendium hoc initio, ad faciliorem doctrinam, explicatis, eadem suo Ordine in sequentibus repetamus, & illustremus.

§. II. Divortium licitum est ex causa adulterij.

Vbi:

Cujusnam adulterij?

1. Quod licitum sit divortium, scilicet separatio perpetua, quoad torum, & cohabitationem ob adulterij crimen, certum est ex fide, ut constat ex *Matth. 19.* Certum etiam est ex lumine naturæ, quia frangenti fidem, fides servanda in eodem contractu non est, ut docemus omnes.

2. Quoniam verò æqualis fides utrique conjugi debetur, pares in hoc sunt conjuges, nec potest, sive lege, sive consuetudine introduci, ut divortium celebrari queat ob adulterium vxoris, non verò ob adulterium viri; Dixi (esse pares in hoc) nam in criminalibus pares non sunt. Cum enim in Republica majus dedecus existimetur asferre adulterium vxoris, quam viri, ideo vir criminaliter accusare uxorem adulteram potest, non verò vxor virum adulterum. Sed prosequamur cetera, in quibus sunt pares.

3. Rursus, ergo, quia fracta fide, absolutum jus habet innocens ad recedendum, ideo, quocunque elapso tempore, C. *Admonere*, §. 2. celebrare conjux innocens divortium poterit, nisi forte is remiserit, vel quid acciderit, propter quod dicitur innocens ejusmodi jus amiserit, de qua re mox §. seq.

Quid hic veniat nomine adulterij?

4. Tota difficultas hic in eo versatur, ut videamus, quidnam intelligatur nomine adulterij, ad hunc effectum diverendi; nam ad effectum deponendi illud sacramentaliter apud Confessarium, diximus in *opusc. meib. Confess. lib. 2. cap. 7. §. 6.*

5. Breviter, Affero primò, nomine adulterij hæc intelligi copulam carnalem consummatam, sive naturalem, sive sodomiticam activam, vel passivam, sive etiam bestialem. Ratio univèrsalis est, quia tunc frangis conjugii fidem, quando tuam carnem, quam illi vni conjugi promiseras, dividis cum aliis; at dividis, cum copulam consummatam habes cum dictis. Ita cum communi Sanch. *lib. 10. matr. d. 4. n. 3. & 4.* de copula sodomitica, ita expressè S. Th. Sà, Henriq. Hurt. & innumeri apud Leand. *d. 26. matrim. q. 11.* alique, unde, propter paritatem rationis, idem dicere cum aliis debemus de bestialitate.

6. Scio Pontium, *lib. 9. cap. 16. num. 5.* quem sequitur Averla *q. 23. matr. sect. 1. v. Hinc tandem*, excludere sodomiam

miam (& sanè propter puritatem suæ rationis deberet etiam excludere bestialitatem) quia, inquit, divisio carnis non per infusionem seminis in alienam carnem, sed propter mixtionem seminis in semine, seu cum carne alterius in vase apto ad generationem, id, quod in sodomia non contingit, scio, inquam, hoc, sed, quia ipsemet Pontius *loc. cit.* tandem fatetur, in praxi excipiendum esse operationem communem, ab ea nobis recedendum non erit.

7. Quid de Sodomia cum propria vxore?

Respondeo, hanc *puro*, non venire hic nomine adulterii, quia verè tunc non est perfecta divisio cum alterius carne, ita cum communi Sanchez *l.c.* Efflet tamen sufficiens causa divortii temporalis, quando conjux alium sollicitaret ad ejusmodi peccatum, juxta ea, quæ mox dicemus §. 7.

8. Altero secundò, tactus impudicos, oscula, pollutionem ipsius conjugis extra vas, etiam procuratam alienis manibus, seu instrumentis, immò, & copulam sine seminis emissionem non intelligi hic nomine adulterii, quamvis hæc fiant cum animo perveniendi ad adulterium. Ratio horum omnium est, quia hi non sunt actus perfecti contra datam fidem, cum non dividant carnem conjugis cum alterius carne, nam propter eandem rationem, nec nomine adulterii hic venit copula cum femina mortua, quia illa non est vera caro, sed veluti statua lapidea. Ita Sanchez. Filliuc. Bonac. alique apud Leandr. *loc. cit. quæst. 8. §. 9. & 10.*

9. Dictum est semper (*hic*) nam cæterum in ordine ad Confessionem esse ejusmodi peccata, adulterii, in *met. Confess. l. 2. c. 7. §. 6. & rursus l. 7. in Decal. c. 3. §. 1. docui, ut monui n. 4.*

§. III. Casus quinque, in quibus non est licitum Divortium, quamvis adsit causa Adulterii.

ADULTERIUM VTRIVSQUE.

1. PRIMUS casus est, quando uterque conjux adulterium commisit, tunc enim, quia delicta compensantur, neuter ex conjugibus poterit divertere. Idque verum est, etiam si unus conjugum plura, vel publice, alter vnum, vel occultè adulterium commiserit, & etiam si unus per sodomiam, alter per fornicationem, & etiam si unus se emendaverit, scilicet non amplius adulteretur, alter verò (sed admonitus, ut desistat) persistat tamen in adulterando. Ita Doctores citati, & ratio est, quia, posita fidei fractione, semper locum suum habet jus compensandi, etiam contra emendatum, donec conjux innocens injuriam remittat, de qua remissione *mox num. 16.* Illud (admonitus, ut desistat) vide fassus apud Sanchez *lib. 10. matr. d. 7. Coninch. d. 35. d. 2. Avers. loc. cit. sect. 4. v. Quintò*, aliosque.

2. Hæc autem intelligenda sunt, si ante peractum divortium uterque adulteretur. Sed quid, si celebrato jam divortio ob adulterium unius, deinde alter, qui fuerat innocens, adulteretur & ipse, obligabitur hic alteri reconciliari ex eo, quod sic compensentur duo dicta adulteria?

3. Obligari tenet Coninch. *l.c.* G. Hurt. *d. 1. de matr. diff. 3. num. 1.* Leandr. *d. 26. matr. quæst. 23.* Avers. *quæst. 23. matr. sect. 4. v. Septimò* Sanchez *lib. 10. matr. d. 9. n. 30.* citans S. Thom. aliosque. At Sanchez, sustinet, non obligari, nisi post sententiam, quâ Iudex cogat fieri reconciliationem, ob periculum fornicationis, quod ex illa separatione confurgit.

4. Verum, sententia Coninch est à nobis approbanda. Ratio est, quia, quamvis, post divortium factum, fidem fregerit, tunc conjux, quia antea fuerat innocens, iam tunc est nocens, ergo alter jam acquirit jus compensandi.

5. Quid fiet, si post divortium, conjux innocens ritè solemnem professionem emisit, & post professionem adulteraverit, an scilicet reddendus sit conjugi volenti recompensationem? Dicam §. 8. n. 8.

Adulterium unius, sed altero consentiente.

6. Secundus casus est, si conjux adulterium committat, consentiente alio conjuge (quod dicitur, *conjuges*, proliuere.) Ita constat ex Sacro Textu *1. Thim. 3. v. 2.* *eo, qui cognoscit conjugem suum.* Ratio autem est, quia uterque tunc delinquit, alter per adulterium, alter per lenocinium, æquitas non vult, ut alter jure suo cetero non item, ita Sanchez. Pont. Castropol. *l.c.* & ceteri hiter.

7. Consentit autem secundum eodem, quod dicitur Avers. *quæst. 23. matr. sect. 3. v. Quintò*, conjux, si consentit, sive tacite, non impediendo, cum possit.

8. Inquires: Si vir neget alimentum uxori, si tamè ipsa sibi de aliquo amatore provideat, censetur consentire uxoris adulterio, & consequenter pariter licitorum compensationem, cadere à jure diverendi.

9. Respondeo: Sanchez *l.c.* d. 6. Pont. *lib. 9. n. 17.* G. Hurt. *d. 1. diff. 3. n. 12.* aliosque citantes aliquos jurisconsultos, non cadere, quia id non est consentire adulterio, sed fornicationi, tunc remota adulterio, re. Excipiunt, nisi animo, ut mulier fornicetur, ut dicitur, nam tunc jam consentit adulterio, & consequenter à suo jure diverendi cadet.

10. At S. Thom. Aug. Covar. alique apud Avers. *l.c.* v. At ex opposito, citantes, & ipsi quoddam ius, sustinent, cadere, quia cum conjux sufficienter tunc sit consentiens injuriam, videtur etiam esse causa, unde adulterium committitur, sed fornicationi, tunc remota adulterio, re. Excipiunt, quare non debet ex sua malitia ejusmodi in commodum reportare, & jus diverendi remanet.

11. Mihi videtur excipienda distinctio Avers. *l.c.* Cohærenter, nam illa injuria, si solitarie sumatur, non sufficiens est ad adulterium, non sufficiens, potest aliter quidem consensum, quando vir rationabiliter prævidet, uxorem fornicaturam quando prævidet, ut certe prævidere debet, quia aliquo modo subest causa hujusmodi fornicatione uxoris, & tamen ad injuriam non desistit, cum certò desistere obligetur, tunc à jure se separandi merito excidit; qui, cum foret ipse coram habere debeat, si ea, tam gravi injuria, se xui fragili asserat, jam sufficientem causam dandi adulterii, & consequenter tacite consentire, censetur.

12. Atque ex data distinctione, Textus, quæst. utraque sententia, satis conciliari poterunt.

Adulterium materiale, id est, vacans culpa adulterii.

13. Tertius casus: Quando adulterium vacat culpa adulterii, jus diverendi alteri conjugi non datur. Merito quidem, quia non est plene datus quis potest dicta, seu conjuncta ejusmodi delicto sine factum, vera culpa talis delicti. Exempla sunt, si conjux dormit, prudenter putans suum conjugem obdormire, & per ignorantiam invincibilem, credens quis hunc esse, ad illam accedat; si per vim omnino absolutam conjux adulterium committit, & cum his enim, & talibus casibus, cum sit involuntaria ratio adulterii, rationem, quæ ex formali adulterio consequitur, ad conjugem æquum non est.

14. Quid, si per metum gravem? Respondeo: Sylvester, alique, & eos citans Avers. *d. 9. 2. sect. 3. v. Tertio*, dicunt, adulterium ex metu committitur non dare alteri diverendi jus, quia, ad hunc effectum est perinde, ac si adfuerit vis, & absoluta coactio, quod dem metus tanti mali excusare debet à potestate, de qua agimus.

15. Verum, Sanchez. Coninch. Rebell. quos citat, diciturque Gasp. Hurt. *d. 1. matr. diff. 3.* docet, dare jus diverendi, quia metus voluntarium per se, & absolutum, non habet, quæ culpam non tollit. Utrumque probabiliter dicitur esse, judico.

Remissum fuisse adulterium.

§. V. Quam certitudo adulterii requiritur ad divertere.

16. Quartus casus. Quando innocens conjux, (v.g. Vir remittit culpam adulteri jam commissi ab vxore) non potest amplius ab illa divertere, quia injuria semel condonata non reviviscit. Quod si post remissum vnum adulterium, conjux incidat in aliud, tunc enim verò poterit alter divertere, quia remissio illa non poterat se extendere ad futura.

17. Remissio autem hæc fiet, vel expressè, si conjux extrinsecus dicat, se remittere, vel tacitè, si idem conjux confiteatur adulterii, ex animo remittendi admittat adulterii reum, sive ad copulam, sive ad oscula, sive ad amplexus, &c. quia, sic, jam illum tractat ut vxorem: ita Sanch. lib. 10. *marim. disp. 14. n. 18. & 19. Castropal. disp. 3. de spons. 6. §. 2. n. 4. alique.*

18. Inquires: Si conjux solo animo condonet adulterium conjugi, unde hic eadem conditionem nondum acceptaverit, poteritne deinde animum, mutans retractare condonationem, & divortium celebrare?

Respondeo, non posse, probat Sanch. *ibidem*, quia ad hanc condonationem, quæ non est, nisi cessio loris propriæ firmæ sit, non requiritur alterius acceptatio: statim enim, ac existit jam remissum est delictum, quod reviviscere amplius non potest.

19. Quid, si vxor, v.g. admittat quidem virum suum, qui adulteravit, sed animo non remittendi illi adulterium?

Respondeo cum Sanch. l. 10. *mar. d. 14. num. 30.* in hoc casu non posse amplius vxorem divortium petere in foro externo, qui illa admissio, probat apud Iudicem, qui animum internum non novit, remissionem. At verò coram Deo, cum hæc non sit vera remissio, dico, conjugem in foro conscientie Ius suum divertere non amittere.

20. Idem esse dicendum, si dicta vxor admittat virum, nec habens animum remittendi, nec habens animum non remittendi, quia tunc verè non remittit, docet Avers. *quæst. 23. marim. s. 1. 8. v. Sexu præterea*, contra Sanch. lib. 10. *marim. disp. 14. d. 10. num. 30. sine*, dicentem tunc remittere.

Periculum incontinentia in Innocente.

21. Quintus casus: Si vir v.g. Innocens divertere valens ab vxore adulterante, experitur, se sine vxore facile labi contra castitatem, licet ex vi adulterii vxoris Ius habeat ad divertere, tamen illud impedit à damno proprio spiritali, rectè monet Pont. lib. 9. c. 17. *num. 4.* quia tunc prævalere debet salus spiritalis.

§. IV. An possit Innocens adulterum non repellere?

Diximus hæcenus, posse Innocentem divertere, nunc inquiri, an obligetur?

Respondeo, regulariter non obligari, ita Sanch. Castropal. & Gasp. Hurt. mox citandi, quia quilibet juri suo cedere potest; nec aliud caput assignari valet, unde hæc obligatio oriatur.

2. Dixi (regulariter) nam in aliquo gravissimo casu obligaretur, quando enim dimissio, v.g. vxoris esset apta sine ulla inconvenientie ad emendationem dictæ vxoris, quæ, si non esset dimissa, perseveraret in peccato, vel, quando dicta dimissio esset apta ad delendum scandalum, quod habent Populi de viro, quasi is pastocinetur adulterio vxoris, & eadem dimissio esset non valde incommoda ipsi viro, essetque item vnicum medium sufficiens ad dictam emendationem ponendam, vel ad dictum scandalum amovendum, quando, inquam, adessent hæc, obligaretur Innocens divertere, ut fusiè habent Sanchez lib. 10. d. 13. G. Hurt. n. 11. diff. 4. Coninch. d. 35. d. 3. alique.

1. Cum conjuges sint in possessione maritalis conjunctionis, non possunt ab ea per divortium deturbari, nisi ad sit certitudo causæ, seu delicti divortium inducentis. Hinc non satis est, quod alter dubitet, vel probabiliter suspicetur de alterius delicto, ut Num dimittat; Regula enim generalis, *alibi* allata est, neminem posse à sua rei vel juris possessione dejici, nisi certò moraliter constet titulus, unde ei cipi possit ab illa: & ita docent in nostro casu de divortio omnes DD. ut testatur Castropal. d. 3. p. 6. §. 4. n. 7. & colligitur ex c. ex parte, de sponsalib.

2. Si quando ergo in alio Textu, cap. Dixit Dominus 32. g. 1. dicitur dimitti posse vxorem ob suspicionem fornicationis, intelligitur, ob suspicionem violentam; & in sententia probabili Farinacii, aliorumque apud Castropal. l. c. n. 8. sine, ob suspicionem vehementem, ex qua fieri tem moraliter certam, idem Farinacius putat.

3. Si inquires, quoad effectum divortii (nam quoad alios effectus, qui ad nos nunc pertinent, vide citatos) quam conjecturæ, seu probationes certitudinem hanc moralem faciant de adulterio commisso?

4. Respondeo, certum esse, eas, quæ, si in iudicio exhiberentur ad probationem adulterii, illud ibi sufficienter probarent, sufficere etiam, ut illud privatim constet, sed descendendo magis ad signa particularia. Dico, quando adulter publicè moratur in domo adulteræ, seu contrà, vel, quando extant filii ex adulterio, vel, quando extat suspicio violenta, ut, si fuerit inventus nudus cum nuda, vel solus cum sola in eodem toro, certitudo moralis delicti est.

5. Oscula, & amplexus sola non sufficiunt ad moralem certitudinem de adulterio, sufficiunt autem administrata cum aliis conjecturis, v.g. à tempore, à loco, à mora; puta, si ex fuerunt in loco secreto, & tempore apto ad delictum, vel quid simile.

6. Amatoria litteræ dumtaxat, non sufficiunt, si in iis mentio fiat de copula habita, planè si sufficiunt.

7. Confessio propria serio facta item sufficit, non verò facta ad se iactandum; id, quod à circumstantiis colligi à prudenti debet, quæ iactantia potest etiam esse in præced. num.

8. Dictum alienius testantis adulterium vel testantis indicia violenta de illo, non sufficit, nisi sit dictum fide dignissimi, vel plurium fide dignorum. Hæc sparsim apud Sanch. lib. 10. *mar. d. 12.* Castropal. l. c. num. 8. Mascardum de probation. conf. §. 8. & 64. Avers. *quæst. 13. mar. s. 1. 2. v. Admonens*, alique.

9. Huc denique facit casus sequens: Berta est certò adultera, sed ejus vir, Titius nescit id certò, solum enim de vxoris adulterio subdubitatur: ex, quo motus, (sanè insufficienter ex dictis) eam deseruit, quæto, an Berta possit cogere Titium ad se cum cohabitandum, & ad non negandum tori commercium?

10. Respondeo, Sanchez, & Coninch apud G. Hurt. *disp. mar. disp. 7.* aiunt, posse, quia separatio est pœna vxori infligenda; donec Titius certò sciat delictum, eam pœnam infligere justè nequit. Si ergo nondum Berta à suo Iure cohabitandi, & conversandi cum suo viro dejecta est, illum ad se revocare poterit.

11. Ad idem Hurtadus l. c. citans Rebelleum, & Cajetanum meritò ait, non posse, quia cum ipsa certò fregisset viro fidem, jam cecidit à Iure exposcendi sibi fidem; Divortium enim verè non est pœna, sed quasi effectus necessariò sequens ad fidei fractionem, sine Iure autem virum cogere ad secum habitandum valet vxor.

§. VI. An auctoritate propria fieri possit Divortium, ob adulterium?

1. Non ignoro, nobiles aliquos Doctores, ut Pont. lib. 9. c. 18. Avers. l. c. v. *Explicatur*, docere, etiam

si certò scias tui conjugis adulterium, non posse eum à
toto, & cohabitatione depellere, nisi accedat iudicis
sententia.

2. Sed nec ignoro, alios, vt Sanch. l. 10. *mar. d. 12. n. 31.* Caplrop. l. 3. *de spons. p. 6. §. 4. n. 2.* Leand. r. 16. *mar. g. 10. c. 4.* non minus nobiles, velle contrarium, scilicet te ficiatem conjugis adulterium posse, nulla praecedente sententia, ab illo divertere: scilicet tamen scandalum, siue adulterium sit publicum, siue occultum, siue ex causa adulterii, siue ex aliis causis pro temporali dicitio mox explicandis.

3. Me cum his posterioribus sentire cogit ratio duplex. Prima, quia in facto Textu cap. Dixit Dominus 32. g. 2. n. 2. dicitur: *Vbi quique effornicatio, vel fornicationis suspicio* (sane violenta, ut modò dixi) *liberè dimittatur exor.* Nota illud, (*liberè*) quæ enim esset tua libertas, si tibi iudex esset implorandus? Secunda, quia, ut toties dictum est, frangenti fidem, fides non est servanda in omnibus contractibus civilibus, etiam auctoritate propria & in foro conscientie; ergo, & in casu nostro, cum lus divertendi, ut modò indicavimus, non est pœna à Iudice infligenda; illam enim solum ipse declarat, sed est quasi effectus necessarii procedens à fide non servata. Addeam, & rationem tertiam ductam ab exemplo Sancti Iosephi, volentis propria auctoritate relinquere Sanctissimam Virginem, ut probat Maldonatus, in primam c. Matib.

4. At in Sacris Canonibus vetatur, fieri divortium
absque auctoritate Iudicis?

Respondeo falsum id esse, & aliquibus Textibus, qui de hac re circumferuntur, aptè respondet Castropal.
loc. cit.

5. Dictum autem est (secluso scandalo) quod certe evitabitur, si conjux simulando graves causas abeat in loca longinqua, ubi ejus Matrimonium ignoratur.

6. Quæres, Estne alius modus vitandi ejusmodi scandalum?

Respondeo, apud Doctores hunc modum passim lego; sciretur puto, id dici loco exempli: quare, si aliud occurrat, illo vtere, Ego fanè tanquam modum sufficientem approbarem, si conjuges per aptam æquivocationem simularent, se velle communi consensu castitatem servare vel quid simile, quod amovere possit à Fidelibus suspicionem delicti, si quando est occultum, in altero conjugè, & quo tolleretur aliis ansa deferendi conjugis sine causa.

De simili scandalo fugiendo, vide Castropal. tract. 16. disp. 2. p. 7. num. 6. (quem sequitur Gibalinus de *Classura*. disp. 2. cap. 1. num. 55. fol. mibi 135.) Qui Castropalaus, cum dixisset, si quis abque gravi difficultate non potest probare nullitatem veram uxoris professionis, posse ipsum fugere à Religione, &c. sic addit: *Limitant hac Lesius Sanchez, Suarez, nisi oriatur scandalum, Sed raro, vel nunquam ex tali fuga oriatur scandalum sub obligatione vitandum: tum quia raro inde sumunt alii occasionem fugiendi absque legitima causa, tum quia ipse legitime fugiens vitur jure suo, à quo usu sine gravi damno abstinere non potes, &c.* Hac ille.

Quid si negligentiam probare absque difficultate possem? Respondet *ibidem* Castropalense, te huc mortali fugere, antequam probes, non posse. Posse adhuc sine mortali, dicit Gibalinus, *loco citato*, idque propter rationes jam dictas, quæ videntur etiam huc militare. Vterque tamen convenit, posthò, quod fugerit, esto, peccaverit, non teneri ad religionem reverti. Porro prædictam doctrinam casui nostro aptare, tu ipse facili negotio, Lector, potes.

7. Si conjux ob adulterium ocellum relictus, querelam apud Iudicem deponat, se injuste relictum esse, qua ratione se gerere debeat conjux alter, qui iuste eum deseruit, & similia multa, quæ pertinent ad forum externum, legi poterunt apud citatus,

8. Illud hinc ne te pratereat, convenire omnes, conju-

[illegible]

9. Hæc posterior sententia est omnino ex
priorem vocat non improbabilem loco cit. Cultus
mihi, pace tanti viri, videtur ob rationes modo
improbabilis.

Dixi autem (*per se obligari*) nam quando transiret
periculum esset, ne ipse conjux, quamvis *alioquin*
occideretur, vel iniquè, crudeliterve traderetur
conjuges innocentem rediret, sanè non obligaretur
Castropal. *l.c. num. 3.* sed id per accidens et non
licet capite, quòd mutua societas conjugum non
censetur, fuisse promissa cum tanto periculo, nisi
Castropal. *l.c. num. 3.*

§. VII. *Causa celebrandi Divortium ad tempus.*

I. EAs generatim ad vnam causam demum perducuntur, vel in specie ad tres, puta ad hanc, quod si quis non abstinuit a peccando, & ad levitatem moris, §. 1. m. 3. Dixi item, has tres causas inducere leprosum conjugum ad illud dumtaxat tempus, quo illi ducuntur ibidemque hujus doctrinæ rationem breviter exponere fuit satis, indicavi. Nunc ergo aliqui de singulis, et vel explicatu dignum, superaddamus.

PRIMA CAUSA.

Hæresis.

2. Cum ratio, cur propter heresim, & p
Apotamiam à fide (quam spirituale adhaerens op
re consecutus) separari possit, consue, & p
habitatione cum haeretico, alter periculum fidei
tionis, proleſquè malè educitur, ideo, extant
quo peculiari eventu hoc periculum non fiat, ne p
pterea Catholicus diuertere verbitur: luis, em
periculum adfit, plurimum. Nomine autem
intellige veram, & pertinacem, quò scilicet haeretic
correctionem non admittat, seu illam admittere p
non fit.

3. Hic autem nota, quamvis non omnes con-
posse propria auctoritate feri divortium ob adulterium
carnale, ut §. *praced*, vidimus, omnes tamen concedere
posse ob adulterium hoc spirituale. Ratio forte dicitur
quia id ab ipso jure conceditur, vel quia in hoc magis
est periculum contagii. Ita Sanchez, *lib. 10, de Mat.*
num. 6.

4. Adde conjugem separari non solum
ge hæretico, verum etiam obligari secundum Laym.
d. 3. matr. p. 6. §. 8. n. 2. citantem Sanch. Coninch Laym.
quando re ipsa dictum periculum addit, quia conjug
tenetur, saltem gravissimum hoc infidelitatis periculum
vixit

vitare. Benignius loquitur Castropal. credit enim tunc esse hanc obligationem, quando duo concurrunt, puta, quando conjux hæreticus Catholicum niteretur pervertere, & quando gravissimum esset periculum assentiendi. Ipsum lege. Si ejusmodi periculum non sit, imò ad sit spes conversionis dicti Hæretici, posse Catholicum, si velit cum eo habitare, merito sustinere Averf. g. 23. matr. f. 9. v. Secundò.

5. Quod autem in adulterio spirituali viri conjugis non detur compensatio delictorum (sicuti dari diximus in adulterio carnali) nec in spirituali viri cum carnali alterius juvat breviter meminisse, nam ceterum late id prosequitur Sanch. lib. 10. matr. d. 16. & brevius Castropal. loc. cit. n. 8. quibus adde Pont. lib. 9. c. 22. n. 6. Averf. g. 23. matr. f. 9. v. Pontius.

De Hæretico emendato.

6. Inquires autem primò, Hæreticum emendatum admittitne conjux Catholicus obligatur? Respondeo, conveniunt Doctores communiter obligari, si divortium ex hæresi, imò etiam ex aliis prædictis duabus causis factum fuit auctoritate privata sine Iudicis ministerio; At, si fuit factum post Iudicis sententiam, sive condemnantis conjugem de hæresi, sive de divortio, idem Doctores non conveniunt. Plures enim apud Sanchez lib. 10. matr. d. 15. num. 18. putant, a desse etiam tum obligationem in Catholico admittendi hæreticum emendatum, & solum hanc obligationem non adesse, quando ipse Catholicus vellet in Religionem ingredi: id enim (ajunt) deducitur ex sacro Textu. At absolute non adesse ejusmodi obligationem; unde absolute dictum conjugem Catholicum posse, sive manere in sæculo cum perpetuo divortio, sive Ordines sacros suscipere, sive multò magis Religionem profiteri, merito putant Sanch. l. c. Cast. l. c. n. 5. Averf. g. 23. f. 9. v. Concedendum, alique. Ratio non ducitur ex natura hæresis, nec ex natura sententiæ (quod addo propter dista n. 7. & 8.) Sed quia Ecclesia in odium ipsius hæretici, hanc potestatem concessit Catholico, cujus concessionis jura iidem expendunt, & contraria solvunt. Addit tamen Castrop. loc. cit. n. 4. consilium optimum sæpe esse, ut Catholicus respicientem hæreticum quomodocunque damnatum recipiat propter bonum pacis, & propter charitatem, quam conjugi jam emendato alter conjux debet.

7. Atque hæc de potestate, quam habet conjux Catholicus. Verum, hæreticus, quamvis emendatus potestatem ad utrumlibet non habet, sed obligatur reconciliari cum suo conjuge, si hic velit. Quare, si quem ex illis statibus, sacri Ordinis, vel Religionis, vel voti simplicis castitatis, eligere cupiat, (cupiat, inquam, nam ad illas non obligatur) id exequi non poterit sine consensu sui conjugis, sive expresso, sive tacito, qualis esset, si ex circumstantiis apparet, non esse spem reconciliationis, vel, si conjux sæpius ab emendato requisitus illum admittere respuerit, censetur enim tunc dare licentiam perpetuæ separationis.

8. Admonet tamen primo, ad electionem talium statum debere accedere auctoritatem Iudicis, ne suscepto Ordine, vel Religione emergant lites, &c.

9. Admonet secundo, Votum imperfectum castitatis simplicis, id est, de non petendo debitum, posse à prædicto conjuge, secundum Pont. lib. 8. c. 1. num. 4. ut à quocunque alio, emitti sine alterius conjugis consensu, abstrahendo ab alio inconveniente, & à periculo non servandi votum, quia sic non præjudicatur vxori, sed sibi ipsi dumtaxat.

SECUNDA CAUSA.

Solicatio, seu inductio ad peccandum.

10. In hac causa notant Doctores, debere admoneri conjugem, ut desistat à sollicitando, & tunc demum,

eo non desistente, posse alterum, etiam propria auctoritate, divertere pro tempore, pro quo timetur rationabiliter similis sollicitatio, consulatur item aliorum scandalorum, quantum fieri rationabiliter potest, ne scilicet infamia notentur conjuges, vel, an sit detur aliis suos conjuges deferendi.

11. Ex hoc ergo capite licitum est vxori, divertere à viro, qui lenocinium exercet, vel in domum introducit eos, qui vxorem sollicitent, vel eandem cogit ad furta regenda, & simulanda, vel, ut pellicem foveat, vel ipse conjux sit veneficus; ex consortio enim dæmonis grave animæ imò, & corporis malum merito sibi alter timere debet. Lege Cast. l. c. §. 9. n. 1. & 2. G. Hurt. d. 11. diff. 5. Sanch. lib. 10. matr. d. 17. & 18.

12. Transacto autem periculo ejusmodi sollicitationis, ut, si, v. g. mortuus jam fuerit juvenis, in cujus gratiam leno erat tuus vir, nec aliud periculum prudenter timeas, obligari te ad ipsum tuum virum redire (quantum est ex hoc capite) dubitandum non est.

TERTIA CAUSA.

Sævitia Conjugis.

13. Sævitia profecto non levis, sed tanta, ut grave malum, seu damnum ex illa imminet vxori à viro, quod solet esse frequentius, vel viro ab vxore, quod solet evenire rarius, dat ex l. c. Ex l. c. de divortio, causam divertendi pro tempore, quo illud periculum durat. Censetur etiam ad hunc effectum sævitia contra conjugem ea, quæ fit contra ejus conjunctos, ut filios, vel parentes necessarios in eadem manentes domo, &, etiam si malum, quamvis non timeatur ab ipso conjuge, timeatur tamen ab ipsius conjunctis, v. g. ab alterius parentibus in eadem domo pariter manentibus, ut notant Averf. g. 23. matr. f. 10. v. Rursus.

14. Ad hoc caput pertinet periculum cujusunque alterius mali gravis, ut, si conjux sit ita furiosus, ebrius, malo contagioso affectus, ut inde grave damnum vxori imminet. Ex dictis deducitur (ait Leander d. 26. matr. quest. 46. justam divortii causam esse.) Quod vir gladium apposerit ad collum vxoris, animo illam occidendi, vel faciendi, quod alter conjux alteri per venenum, vel per maleficia, vel alio modo insidias vitæ paraverit. Quod vir graviter, & atrociter vxorem percusserit, sive id fecerit gladio, sive hasta, in capite, facie, oculo, aut in pectore, aut in manibus. Quod vir vxorem acriter, & immoderate, excedendo levem correctionem viro permissam, verberaverit; Hæc ille, cui adde Averf. loc. cit. v. Non sufficit timor, qui ex Henriquez, & Sanchez docet, hujus generis censeri nimis molestam cohabitationem convitiis, & frequentibusurgiis obnoxiam. Intelleguntur autem hæc asserere potestatem divertendi pro tempore, quo pericula prædicta non cessent. Quod si nunquam cessare prudenti, & morali certitudine judicabuntur, sanè perpetuum tunc erit divortium.

15. Porro, prædictæ sævitie, vel damni periculum ita (dum periculum durat) potestatem se separandi dat conjugi, ut separationem exequi is possit auctoritate propria, tum, quia de l. c. naturæ est, vitare malum grave, tum, quia hic regulariter periculum est in mora, si deberet expectari ministerium Iudicis. Ceterum, quando afferret scandalum separatio, & periculum in mora non esset accedere debere Iudicis auctoritatem, certum sit. Ita intelligenda sunt alia jura, ne sint contraria dicto cap. Ad litteras. Lege Pont. lib. 9. cap. 23. n. 7. & Sanchez lib. 10. matr. d. 18. n. 3.

An possit à viro expelli à cohabitatione conjux, solum ex eo capite, quod notem ipsa non solverit, huc reduci possit. Verum, de hac re lib. 5. in Decal. cap. 3. §. 3. num. 4. actum est à me satis.

§. VIII. De Effectibus Divortij ex Adulterio.

PRIMVS EFFECTVS.

Pæstas suscipiendi novum vitæ statum.

1. PRIMUS Divortij, celebrati propter adulterium, effectus est, concedere liberam facultatem innocentis eligendi statum vitæ, quem ipse velit, sive per susceptionem Ordinis sacri, sive per professionem in Religione, sive per Votum simplex Castitatis in sæculo: Aliud matrimonium inter nequaquam conceditur, quia vinculum prioris matrimonij, vivente conjuge, cum quo consummatum est matrimonium, semper, ut toties dictum est, perseverat.

2. Prædictum Privilegium est conjugis innocentis; nam conjux nocens debet expectare, ut eligere possit (quando liberè volet, non enim obligatur) aliquem ex dictis vitæ statibus, donec non sit amplius spes reconciliationis, juxta dicta, *supra*, §. 6. num. 7. & §. 7. n. 7. vel donec ipse conjux innocens consentiat, de quo consensu *infra* disputabimus cap. 4.

Conjux innocens, ut status prædictos suscipiat, an egeat sententia de Divortio?

3. Circa prædictam communem doctrinam quatuor sunt quæstiones dissolvende. Prima: An, ut Innocens statum aliquem ex illis suscipiat requiratur, divortium fuisse per sententiam Iudicis celebratum; An verò sufficiat factum auctoritate propria, stante adulterio moraliter certo; sive notorio, sive occulto.

4. Respondeo: Si quæras de susceptione valida, & licita, dico, cum Sanch. lib. 10. matr. d. 11. à num. 12. & Castropal. d. 3. de spons. p. 6. §. 6. num. 3. alisque communiter, innocentem, non solum validè, sed etiam licitè status illos suscipere, quando sententia Iudicis præcessit. Ratio est manifesta, quia ex vna parte adulter omnino amisit jus cohabitationis cum innocente, ex alia per sententiam Iudicis satis est omni incommodo, quod oriri possit ex assumptione illius statuum, ut mox clariùs patebit.

5. Si autem quæras de susceptione, dumtaxat valida, Dico, validè suscipi illos status ab innocente, etiam si non præcesserit sententia Iudicis; imò etiam si adulterium fuerit occultum, & non notorium, dummodo certum fuerit. Ratio est modò dicta quia jam totum jus cohabitandi amisit adulter, idque in perpetuum; ergo cum nullum alterius jus ipsi obistere possit, valebit statum vitæ, quem velit eligere.

6. Sed quid? Eligere tunc licitè?

Respondeo, nequaquam, sed illicitè, & quidem mortaliter, ut expressè habet *ibid.* Castropal. nisi licentiam obtineat à conjuge, quamvis nocente. Ratio est, quia conjux quamvis nocens, separatus ante sententiam, & spoliatus suo conjuge, debet restitui in sua possessione, quodcumque restitutionem sui dicti conjugis petat: non solum, quando adulterium fuit occultum, verum etiam in sententia probabili, quando fuit notorium: Et hujus rei ratio vltior est, quia, antequam procedatur ad probationes, ob quas debet ferri definitiva sententia debet illi, qui sua re spoliatus fuit, eadem restitui; at sanè hoc restitutio in casu nostro esset grave damnum Religionis, & scandalum proximorum. Ita Sanch. Castropal. citati, & Averl. q. 23. §. 8. v. Quare.

Quid, si sententia de Divortio processit ex errore.

7. Secunda quæstio: Quid fiat, si sententia divortij, sive postea, sive antea, quàm innocentis statum aliquem ex dictis susceperit, appareat fuisse falsà?

Respondeo: Debet, ut vult Sanch. lib. 10. matr. d. 9. num. 9. Pont. lib. 9. c. 20. n. 2. Castropal. l. c. n. 6. restitui alteri conjugi, quia ligamen matrimonij, vtpotè jus jam legitime quæsitum, semper evincere debet quidlibet aliud subsequens. Et ex alia parte, Ecclesia nunquam præsumitur,

velle persistere in sententia, quæ invenitur falsa, adeo, in jura.

Quid, si innocens, post sententiam de Divortio ipse in adulterium.

8. Tertia quæstio: Quid, si postquam dictum est, elegit innocens, incidat in adulterium, etiam obli- tuendus conjugi, tametsi sacros Ordines susceperit, professionem solemnem emisit?

9. Respondeo: Castropal. d. 3. p. 6. §. 6. num. 1. Pont. Mol. Coninch. al. o. que, probare contentum, quia non apparet, unde non debeat fieri compensatio delictorum, perinde, ac fieri debet, certam est, si adulterium antea committitur; æque enim frangitur matrimonij, cujus vinculum semper remansit, prout naturaliter conjuge.

10. At Sanch. l. c. n. 30. Henric. aliique cit. D. 1. distinguit; Quando enim (ait) sententia ab initio prædicta, scilicet, quando elapsum est tempus suspensionis, vel similis remedij, non est conjux peccator, sed in adulterium restituendus alteri, nec sunt ea adulteria capacia motus compensationis: Et tunc restituendus, & adulteria illa sunt compensanda, non do sententia non abijt in rem judicatam, vel, quod dicta sententia lata fuit contra Minorem, & quædam vti beneficio restitutionis in integrum Ratio est (ait Sanch.) quia, quod semel bene definitum est, non est retractandum. Audit hoc Castropal. respondere, quod semel bene definitum est, non esse quidem retractandum ex causis, ex quibus definitum est, retractatum, si se ex nova causa superveniente, ut est in casu nostro, nam tunc illa sententia non erit proprie retractatio, sed retractatio, sed novæ causæ decilio.

11. Prædicto hæc quæ certe in vitæ tempore probabilis) latius profecti, necesse non est. Legimus Castropalaus, & Sanch. cit. Illud ego moneo, Episcopos, & Prælatos cautè in iis admittendis ad Ordines Professionem Religiosam, præsertim quando sententia non est certa, ne forte cogatur, compensare prædictum, aliquando restituere, nam proprietas delictore nunquam eos sine consensu alterius conjugis professionem, vel sacros Ordines admittant.

An legitimè quis separatus ab uxore possit dicere, non esse conjugatum?

12. Quarta quæstio: An peccet conjux tunc separatus ab alio, si volens suscipere Ordines sacros Religionem, interrogatus ab Episcopo, vel Prælatore, vel esse conjugatum?

Respondeo: Sanch. *diff. 11. num. 1.* ait, non peccat præcendendo ab alio dampno: quia (inquie) cum de æquivocatione non mentitur, & ex alio capite peccatum est in ordine ad Ordines, vel Religionem, scilicet, si conjugatus non esset. Contra, Navarro qui Sanch. l. c. putat hunc peccare, & invalidè profiteri, quod Prælati eo animo esset, ut eum non admittant, conjugatus esset.

13. Equidem, nec Navarro quoad illud (invalide) assentior, nec absolute assentior Sanch. Non Navarro, quia in Religione ad statum irritans vel ex prædicto, non sit sub conditione carceris conjugij, valet professio, si scit docet idem Sanch. al. irritum enim reddendum professionem, non sufficit voluntas habitabilis, sed ex Averl. q. 23. matr. s. 8. v. Se cerè, nec statum tunc peccat, sic enim invalida esset professio juvenis obnoxii, quia, si id novisset Prælati, certo non admittisset. Assentior Sanch. quia semper est damnum non peccat, si ligionis admittere conjugatum cum periculo, ne si res peccat, turbetur Religio, quæ in re tam gravi inordinari esse debet; quare semper aderit peccatum in hujusmodi conjugate negare, imò non satisfaciens suum conjugium, Averl. loco citato, Adde, validè incommutat

TERTIVS EFFECTVS.

Divortii ex Adulterio.

Potestas educandi, vel non educandi filios, Remissio.

SECVNDVS EFFECTVS.

Divortii ex Adulterio.

Libertas restituendi dotem, & praestationis alimentorum.

14. Secundus Divortii perpetui (de quo loquimur) effectus est, dare potestatem innocenti viro, ne obligetur dotem reddere uxori expulsa ob adulterium. Verum, id explicatius afferemus.

Si loquamur post sententiam, qua prius Iudex adulteram sua dote (ut certe private debet) omnes confentiant, iuste tunc sibi illam retineri ab innocente viro: at ante sententiam, non conveniunt omnes.

15. Nam non posse eam retineri à dicto viro innocente, saltem ante sententiam Iudicis declaratoriam delicti uxoris, existimat Castropal. *disp. 3. de spons. p. 6. §. 5. n. 7.* quia amissio dotis est vera poena, ad quam nullus tenetur, nisi post sententiam. Vnde uxor, quamvis nocens, donec sententia accedat, ea gaudere debet, si eam habeat, vel, si eam non habeat, petere eam iuste poterit, peti enim rem suam. Quare eam ipsi reddere debet vir, quamvis innocens. Solum ergo vir hic innocens implorare Iudicem poterit, & post ejus sententiam, dotem eam sibi, vel repetere, vel retinere.

16. Contra, posse eam ab innocente retineri, etiam ante sententiam Iudicis, censet Sanch. *d. 8. n. 13.* quia, is, cui competit exceptio, ne aliquid solvere cogatur, habet lus illud retinendi, tum in foro fori, tum in foro poli: ac Maritus habet lus se opponendi contra uxorem adulteram volentem repetere suam dotem; ergo potest illam sibi retinere: Minor probatur, quia potest opponere delictum adulterii.

17. Verum, Castropalaus replicat, negando hanc Minorem. Maritus enim (ait) non habet lus retinendi dotem absolute, si quidem Maritus, quamvis habeat lus opponendi uxori relictum, non tamen habet lus retinendi dotem, nisi media sententia de parato delicto.

18. Vides utramque sententiam esse probabilem? Sanch. enim probabiliter dicit, Maritum habere lus retinendi, etiam ante sententiam, quia ante illam habet lus se opponendi, quod Castropalaus probabiliter negat.

An vir innocens alimentis adulterae prestare teneatur?

19. Quid de alimentis: Obligaturne coniux innocens illa subministrare uxori expulsa propter adulterium?

Respondeo, in meliori sententia non obligabitur in foro conscientiae, quia propter adulterium consortis, à debito omni solutus est coniux. Ita Sanch. *lib. 10. matr. d. 8. a. num. 25.* Castropal. *l. c. num. 5.* Farin. *2. 4. 7. 143. n. 41.* & 42. Praeterea, nec in casu litis, expensas litis contrahere uxori adulterae, si certum est adulterium, obligabitur innocens coniux, & ratio est eadem, quia ab omni debito propter adulterium coniugis, liberatur coniux. Alter. An autem in foro fori obligetur, vide apud citatos. Verum, coniux nocens debet innocenti tradere alimenta, ut item expensas litis, si forte hic innocens adulterium alterius probare intendat; quia Innocens cadere non debet à iure suo, quo potest, & alimenta, & litis expensas ab altero exposcere.

20. Propter non dissimilem rationem, si uxor domo fugiat ob timorem, ne male tractetur à viro suspicante uxoris adulterium, quod verè uxor commisit, ne in foro quidem externo. Ita Farin. *l. c.* Castropal. *l. c. sine*, alimenta illi subministrare tenetur vir, quia scilicet universaliter vir non obligatur alere uxorem fugientem extra domum viri, ipso viro causam recessus non dante.

Par. III.

21. Tertius effectus Divortii est, dare potestatem innocenti, ut sine suo onere educentur filii, id quod cum multis scateat limitationibus, ac distinctionibus non valde nobis scitu necessariis, magis enim pertinet ad Iurisperitos, videatur apud eosdem, nec tamen omitantur Theologi, ut Sanch. *lib. 10. matr. d. 10.* Castropal. *d. 3. de spons. part. 6. §. 10.* Layman. *lib. 5. tract. 10. part. 3. cap. 7. num. 19.*

§. IX. De iisdem tribus effectibus Divortii celebrati propter haeresim.

1. Quamvis Divortium propter haeresim celebratum non pariat ex se, suaeque naturae primum effectum, quem parit adulterium carnale, non enim datur libera potestas Catholico conjugii assumendi aliquem ex illis statibus, puta Ordinem, Religionem, Votum simplex castitatis, nihilominus, quia parit illum eundem effectum ex institutione, & dispositione Ecclesiae, ut supra §. 7. a. n. 6. diximus, idè inde habe ea, quae essent hic afferenda.

2. Quoad secundum effectum pertinentem ad dotem, sit haec regula: Si divortium factum est non culpa vxoris, sed viri, restituendam esse vxori dotem. Si verò factum est, culpa vxoris, dotem ipsi non esse restituendam. Id quod Castropal. *l. c. n. 2.* & Sanch. *lib. 10. matr. d. 4. n. 20. & d. 20. n. 7.* colligunt ex iure, C. plerumque, *De Donat. inter virum, & uxorem*, in quo univèrsaliter disponitur, ut vxor amittat dotem, vel dotalitium, si ejus culpa divortium fiat. Puto autem Castropalaum intelligere post sententiam, Sanch. etiam ante, eo modo, quo iidem dixerunt in adulterio carnali, quorum placita, nos retulimus §. praeced. a. n. 14.

3. De alimentis idem dic, quod ibidem diximus n. 19.

4. Quoad tertium effectum, id speciale habet divortium ob haeresim, ut filii semper educandi sint apud conjugem Catholicum, idque in favorem fidei, ne scilicet proles erroribus inficiatur. Lege id pluribus apud Sanch. *d. 20. a. n. 4.* absolque.

§. X. De tribus iisdem effectibus adulterii ob sollicitudinem ad peccandum, & ob sevitiam.

1. Quoad primum Effectum, cum separatio conjugum ex his duabus causis sit ex natura sua temporalis, nemo ex conjugibus statum aliquem ex illis, quo diximus §. 8. n. 1. assumere potest, nisi mutuis ad hoc consensus, sicuti prorsus ceteri alii conjuges post consummatum matrimonium, de qua re mox c. 4.

Expectari igitur debet, si forte evanescat spes reconciliationis, hac enim evolante, poterunt dicti conjuges eligere novum vitae statum, eo proportionaliter modo, quo supra definitum est.

2. Quoad secundum Effectum sit haec Regula: Coniux illa, qui alias obligatus erat, debet dotem, & alimenta subministrare ei, qui culpam non dedit separationi, non debet ei, qui culpam dedit, quae Regula satis explicata manet ex praedictis, advertendo tamen, tum in his causis, tum in praecedentibus intelligi semper pro tempore, quo actualiter legitime perseverat separatio.

3. Pontius *lib. 4. cap. 23. num. 12.* censet, quando divortium est factum ob sevitiam vxoris, ipsam non obligari ad restituendam dotem, viro innocenti. Ratio est, inquit, quia amissio dotis solum est adnexa delicto adulterii, vel occasionis Mariti, non autem aliis delictis.

X

4. Sed

Sed contra meritò se opponit Castropalaus, *l.c.* § 10. n. 2. Nam in sacro Textu, cuicumque delicto, ex quo divorrium fit, seu mutua cohabitatio solvitur (sanè pro tempore, quod, ut modò dixi, legitime durat solutio) amissio dotis afficitur.

5. Quoad tertium effectum, idem dico, quod modò indicavi §. 8. n. 21.

CAP. V. T. IV.

*Occasione prædictorum quaerimus, qua ratione
Coniuges post consummatum Matrimonium
valeant communi consensu mutationem sta-
tus assumere.*

I. Hactenus declaravimus, quandōnam in casu delicti alterius coniugis possit alter novum vitæ statum suscipere. In præsentia verò quaerimus, quid extra casum delicti?

2. Et quid n, quod mutuo consensu valeant coniuges, etiam post consummarum matrimonium le separare, et vitam cœlibem agere, et certum est, & multi Sancti Veteres non suo exemplo docuerunt. Verum, id a coniugibus, præsertim, si sint iuvenes, esse cum magna prudentia, immò, & longa experientia, seu continentia præstandum, non est hic, nisi ferè monendum. Legatur Sanchez l.7, matr. ad c. 34. Pont. l.9, matr. c. 1. Alioque.

3. Iam verò discurramus per singulos illos vitæ status
suprà memoratos, Professionem Religiosam, Ordinis sa-
cri susceptionem, simplicis voti castitatis emissionem.

§. I. Quoad Professionem Religiosam sine licentia
Coniugis.

Nec licite, nec valide coniux sine expressa licentia alterius professionem in Religionem emit-
tit, prout si facit servum Domino non consentiente. Si ta-
men sine predicta licentia emitat, poterit omnino ab
altero coniuge repei, immo ipsemet, relicta Religione,
poterit propria auctoritate (gravi scandalo semper pru-
denter amoto) ad coniugem reverti, & ad hanc rever-
sionem sanè obligabitur, etiamsi coniux alterius ingres-
sum non consentiens, nequaquam positive revocet. Ratio
est, quia ex una parte id requirit iustitia debita coniug,
& ex alia professio fuit nulla: *Ex c. 2. d. 3. q. 5. Sanch. l. 7.
mat. d. 3. q. 1. 5. Laym. l. 5. r. 10. p. 3. c. 7. n. 4. c. 10. Pontius
l. c. n. 8. teneat, licet sententia Iudicis, causæque discusso-*
ne non possit hunc profectum Religionem deferere.

2. Licentia autem, ut volunt Sauch. Pont. Laym. cum Castropal. d. 3. de spons. p. 6. §. 1. n. 6. ex c. Veniens, de con-
ver. Coniugatorum, debet liberè data esse à coniuge. Qua-
re coacta, vel dolo, vel metu extorta non sufficit ad va-
liditatem Professionis.

3. Inquires: Coniux sine licentia alterius factus Professus, si deinde redeat ad uxorem, obligaturne primò, servare castitatem, quantum potest, v.g. non petendo debitum. Secundò, obligaturne, mortua uxore, redire ad Religionem.

4. Respondeo ad primum: Si professionem emittens habuit expressum animum castitatem vovendi, etiam si ad seculum redierit, certum est, obligari ad servandam, quantum potest, castitatem, & consequenter ad non petendum debirum, nam ad satisfaciendum uxori, satis est, si reddat. Si vero hunc animum expressum non habuit, non obligabitur, quia ex communi more emittendi professionem, semper intelligit profitemi, vovere castitatem statui Religioso annexam. Quod si Pontifex in sacro Textu, *C. Quidam, C. placet, de convers. coniugat.* dicit hunc coniugem teneri ad id, quod potest, id dicit, tum ex quadam presumptione, quod coniugatus animum habuerit servandi castitatem, etiam extra Religionem, tum, ut

conjugi proponat id, quod tutius est. Ita Posseius
matr. c. 1. n. 4. idemque tenet in simili de professione
 alio Capite nulla. Bordonus, *tom. 3. contr. 6. n. 4.*
 Sanch. *l. 7. matr. d. 34. num. 2.* aliique Irlicius loquuntur
 quibus adde Dianam *p. 6. tr. 7. s. 1.*
 5. Ad secundum respondet

5. Ad secundum respondeo, certum esse, nisi
stropal.*l.c.n.3.* non obligari, neque ad illam Religionem
vbi professus fuerat, redire, neque aliam suscipere
forte ad aliquod ex his se obli

Atque hæc de Professione nuncupata sine
'conjugis; sequitur, ut dicamus de eadem ex
consensu.

Quoad eandem, cum licentia Conjugii.

6. Professio validam esse eam professionem, in pro
scindendum ab alio inconveniente, per se licentem
docemus. Sed, quia tunc vinculum matrimonii non so
lolvitur, ideo, si cognosceret vir professus uxorem suam
etiam professam, peccaret quidem contra votum, non
verò contra iustitiam. Ita Castrop. d. 2. de *hæres.* cap.
quia adhuc illa sua est, si evolaverunt ad Religio
matrimonio consummato.

7. Et ita tein advertendum id, quod facti Cane-
cap. Cuna fise, i. xorat, c. convors, conjugat, hanc
hanc profectum, ut felicitate neuter conjugat, hanc
Religionem ingredi, nisi forte ingrediatur, hanc
Religionem quidem Sancti Iohannis fuisse, et hanc
servari, docet Pont. loc. cit. cap. 12, num. 9, con-
chez, id negantem. Additur tamen in preloquio
bus, tunc nihilominus vicium polle, ut etiam
quicquid contrarium dicat de vore, hanc
quem agit Castropalaus loc. cit. num. 9. Religionem
gredi, remanente altero conjugat in fculo quod
currunt tria.

8. *Primo, Vt Coniux relictus in faeculo sit.*
Senex autem ad hunc effectum ordinariē est, et sexaginta annorum, fœmina quinquaginta, quod non solent amplius apti esse ad generandum. Ceterum in particularibus poterit Episcopus, inspecta coniugum valetudine, robore, modo vivendi, arbitrari aliud abesse debitam senectutem.

9. Secundò, ut ejusmodi conjux relinquenda in-
culo non sit suspectus de incontinentia.

10. Tertio, ut idem emitat votum castitatis, quod certe votum simplex erit, adeoque, si post mortem alterius conjugis aliud matrimonium (velique illud contrahat, contrahet validè, & impetrata dispensatione voti, etiam licetè.

11. Monnulli, præter licentiam alicuius compo-
gunt licentiam Episcopi, Cuius, ut licet admi-
dicta professio: Et sanè, tametsi de rigore pœna
requiratur, ut, expediendo Textus, prosequitur Cul-
palaus, loc. cit. n. 11. nihilominus ex consuetudine, præ-
ibid. habet, jam necessaria est ejusmodi licentia ali-
tam admissionem, & ita vsus obtinuit.

12. Inquires : Quid, si eveniat casus, ut proficiat tu ex conjugibus, alter, qui dedit licentiam, noluit deinde ingredi Religionem, si juvenis est, & si senex, non valet tum castitatis emittere ?

13. Respondeo, tunc professio illius qui ad religionem transiit, est quidem valida, quia, si praecedat suum liber consensum, satis fuit legitime suscepit, etiam si non relictus in saeculo ad Religionem, vel veniens non suaderi possit, cogi non possit, quia Religio est voluntaria propter voluntatem, non vero ex aliena tunc suscipitur. Immo in hoc casu, si incontinentia periculum non sit, v. g. premeret, debbit Episcopus conjugum quavis professum uxori perdicantur relinquitur, cum sit de exire a Religione nequit, quia tunc dictum est, non de valida professione licet, vxore dictis mortui, vel propter caritatis emittente, obligetur dicentis professio ad Religionem reverti. Vide Sanchi. l. 7. *mar. de 33. num. 1.*